

Kedves Diákok!

Gondolkodjunk együtt! Az irodalom és a kultúra közös ügyünk.

Munkafüzetünk a hatodikos tananyagot dolgozza fel. Egyik célja, hogy segítségetekre legyen a művek megértésében, feldolgozásában, és így eligazodjatok a nektek ajánlott balladák és elbeszélő költemények világában. A másik cél, hogy az irodalomórán tanult kifejezőeszközöket (mint például motívum, metafora) a hétköznapi élet különböző helyzeteiben is tudjátok alkalmazni.

A változatos feladatok lehetőséget teremtenek, hogy felmérjétek tudásotokat és kreativitásotokat a szövegalkotás és a szövegértelmezés terén. Többször találkozhattok hasonló feladattípusokkal, hogy lehetőségetek legyen az ismételésre, gyakorlásra. A feladatok egy részét csoportmunkában is elvégezhetitek, míg más részük megoldásához hosszabb otthoni felkészülés szükséges. A tanult művekhez kapcsolódó drámajátékok is arra ösztönöznek benneteket, hogy dolgozzatok együtt minél többet. Hatodik osztályosként alkalmatok lesz gyakrabban kifejteni a véleményeteket, amire bátorítunk is benneteket.

Munkafüzetünk öt fejezetében a tankönyvben olvasható mondákhoz, balladákhöz, a *Toldi* című elbeszélő költeményhez és az *Egri csillagok* című regényhez kapcsolódó feladatokkal találkozhattok.

Legfontosabb szándékunk, hogy játékosan fejlesszük a gondolkodásotokat. Igyekeztek minél többet megoldani a munkafüzet feladatai közül! Ha nagyon alaposan olvastok, és figyelmesen dolgoztok, sok siker és felfedezés vár rátok.

Év eleji ismétlés

1. a) Válogasd ki azokat a neveket, amelyek nem szerepelnek a *János vitéz* című műben!

Iluska

Kukoricza Jancsi

óriások

huszárok

Burláj vitéz

Árgyélus királyfi

Tündérszép Ilona

Trapiti

francia király

török sereg

Holle anyó

- b) Írd a kigyűjtött szereplők mellé, hogy melyik tanult műben jelentek meg!

2. a) Mitől népmese a népmese? Gyűjtsd össze és írd le a mesei elemeket a füzetedbe!

- b) Hasonlítsd össze padtársaddal az eredményeidet, és ha szükséges, egészítsd ki a gyűjteményedet!

- c) A *János vitéz* is bővelkedik mesés fordulatokban. Sorolj fel néhány példát!

3. Hányféle mesenyitó és mesezáró fordulatot ismersz? Írj két-két példát mindegyikhez!

Mesenyitó fordulatok

Mesezáró fordulatok

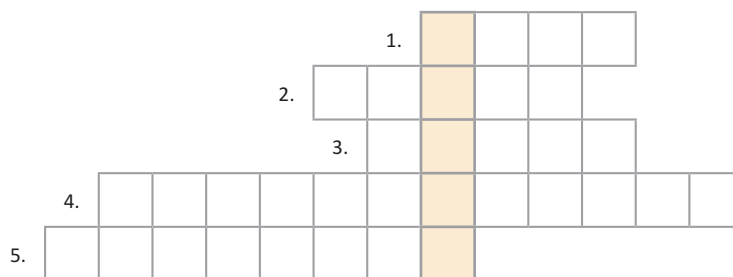
4. Alkossatok mesét közösen – folytassátok egymás mondatát! A meseíráshoz csupán egy nagy méretű üres lapra lesz szükségetek.

Először válasszátok ki, melyikőtök kezdje el a történetet! Ezután a kezdő játékos írja a lap tetejére az első mondatot, majd a második tanuló már ehhez kapcsolódva folytassa a történetet! Adjátok körbe a papírt, hogy mindenkihez eljusson! Ne feledkezzetek el arról, hogy mindig csak a történet aktuálisan utolsó mondatát szabad megnézni – a szöveg többi részét hajtogassátok be, hogy a teljes történet a kör végéig titok maradjon!

Igyekeztek minél több népmesei elemet csempészni közös alkotásotokba! Ha mindenki hozátette a maga mondatát, olvassátok fel a meséteket!

5. Sorolj fel olyan nép- vagy műmeséket, amelyekből készült rajzfilmváltozat is!

6. a) Idézd fel A Pál utcai fiúk eseményeit, és oldd meg a kereszt-rejtvényt! Ha helyesen fejtetted meg a rejtvényt, a regény egy jellegzetes helyszínét kapod meg.

1. Ezt rágcsálják a regényben megalapuló egyesület tagjai.
2. Ő válik árulóvá az események során.
3. Ettől tüszent nagyokat Csónakos és Nemecek hazafelé menet.
4. Velük csapnak össze a Pál utcai fiúk.
5. E kifejezés jelentése: valaki elveszi a másik tulajdonát pusztán az erősebb jogán.

b) Elevenítsétek fel közösen a helyszínhez kötődő eseményeket!

c) Készíts rövid leírást a helyszínről!

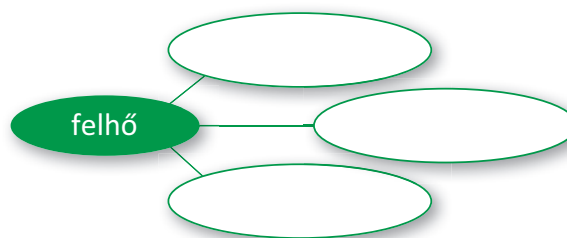
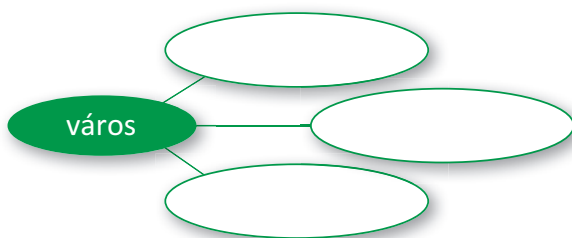

---

7. a) Keress rímeket az alábbi szavakra!

b) Alkoss rövid verset a füzetedbe a rímekkel, rímpárokkal!

8. a) Milyen költői eszköz található az alábbi idézetekben?

„Szívemnek gyöngyháza, / lelkem Iluskája.” _____

„Örvény volt nekem a világ s titok.” _____

„Magányosabb vagyok, mint egy hős.” _____

„csak a hó, csak a hó, csak a hó muzsikál.” _____

b) Emlékszel, mi a címe vagy ki a szerzője azoknak a verseknek, amelyekből az idézetek származnak? Ha igen, írd a verssorok mellé!

MONDA ... » „Száll a madár, ágrul ágra”

Arany János: Rege a csodaszarvasról (részletek)

1. Válaszd ki a szómagyarázatokhoz kapcsolódó kifejezéseket!

felszél

mart

ó

dalia

hús

fenyér

tévelyítő

lepe

elenyész

vörhenyő

szittya

hős, vitéz férfi: _____ lassacskán eltűnik: _____

régi: _____ északi szél: _____

tévútra vezető: _____ gyér növényzetű terület: _____

2. Bizonyítsd be, hogy a *Rege a csodaszarvasról* műfaja rege! Keress az állítás igazolására legalább négy érvet!

A *Rege a csodaszarvasról* műfaja rege, mert:

---

3. Igazak vagy hamisak-e az alábbi állítások? Tegyel x-et a megfelelő helyre!

	Igaz	Hamis
Hunor és Magyar Belár két szép fia.		
Ménrót felesége Enéh.		
A két fiú és társaik ismeretlen terepen úzik a szarvast.		
Magyar inkább visszatérne édesanyjához, Hunor tovább űzné a vadat.		
A két ifjú és a leventék illő módon megkérik a leányok kezét.		
A rege egy népvándorlás történetét meséli el.		
A költemény ütemhangsúlyos verselésű.		
A verssorok végén keresztrím található.		

4. Meséld el a történetet a szarvas és/vagy az egyik leány nézőpontjából!

5. Keress a könyvtárban vagy az interneten olyan eredetmondákat, amelyekben szintén valamilyen állat kap nagy szerepet egy nép történetének alakulásában! Készíts jegyzeteket a füzetedbe a talált történetekről! Beszéljetek meg közösen is néhány példát!

Lázár Ervin: Botond

1. Készítsd el a monda cselekményvázlatát! Sorold fel a legfontosabb eseményeket!

1. megérkezés Konstantinápoly elé

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

2. a) Jellemezd Botondot és a görög óriást! Gyűjtsd össze a külső és a belső tulajdonságait! Keresd meg a szövegben azokat a szavakat, mondatokat, amelyek alátámasztják állításaidat!

	Belső tulajdonságok	Külső tulajdonságok
Botond		
A görög óriás		

b) Vesd össze a megoldásaidat a társaidéval! Ha szükséges, egészítsd ki vagy módosítsd az összehasonlításodat!

3. „Meztelen felsőtestét olajjal kente be, csuklóira bőrvédőket csatolt. Botondot is tizenkét lovas kísérte, de ő az olajon és a csuklóvédőn csak mosolygott.”

a) Miért keni be magát olajjal az óriás? Mit árul el ez a cselekedet a viadalhoz való viszonyulásáról?

_____

_____

_____

b) Fejtsd ki, miért veti meg Botond az óriás cselekedetét!

_____

_____

_____

4. Meséld el a kihívás és a viadal történetét egy görög katona nézőpontjából!

---

5. A császár és a császárné már nincs jelen, amikor Botond győzelmet arat.

a) Magyarázd meg, mire utalhat korai távozásuk!

---

b) Írd le, hogy szerinted hogyan folytatódik a monda! Hogyan alakul a magyarok és a görögök viszonya a párbaj után?

---

c) Keresd meg a könyvtárban Lengyel Dénes *Régi magyar mondák* című könyvét, és olvasd el a történet folytatását! Foglald össze röviden a befejezést!

---

6. A *Bibliában* is olvasható egy történet, amelyben egy látszólag gyenge, kicsi fiú csap össze egy ki-próbált harcossal, egy valóságos óriással. Az esélytelennek gondolt fiú abban az elbeszélésben is fényes diadalt arat ellenfele felett.

Keresd meg a könyvtárban ezt a történetet! Olvasd el, majd hasonlítsd össze a Botondról szóló mondával! Foglald össze tömören az elbeszélések közötti különbségeket!

MONDA ... » „Építtessen nekem egy várat”

Beckó vára

1. a) Nézz utána, mit jelent a „kiskirály” kifejezés! Fogalmazd meg, mi a különbség egy kiskirály és a király között!

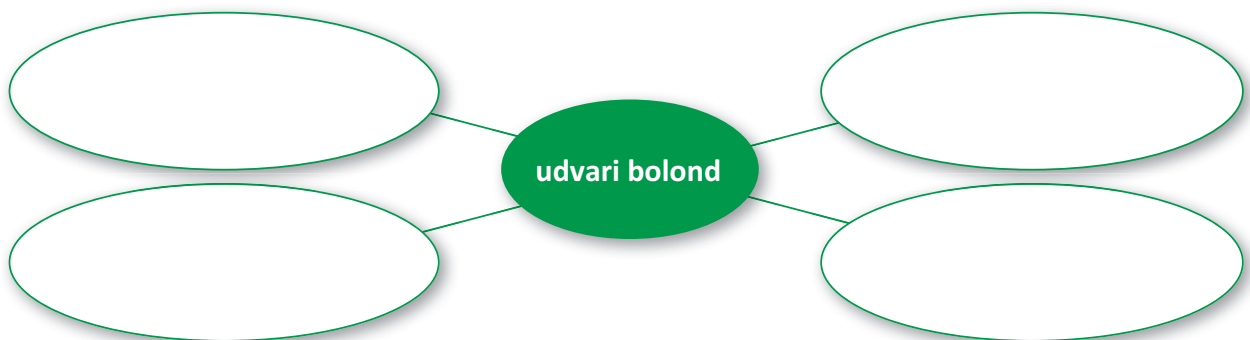

- b) „Úgy él, mint a kiskirályok.” Hogyan él az az ember, akit ma ezzel a hasonlattal jellemeznek?

---

2. Mi jut eszedbe arról a kifejezésről, hogy „udvari bolond”? Gyűjtsd össze a feladatait, jellemzőit! Ha szükséges, kutass a könyvtárban vagy az interneten!

3. a) Írd a nyilakra azt a szót vagy azokat a szavakat, amelyek a legjobban jellemzik az alábbi személyek egymáshoz fűződő viszonyát!

Stibor vajda —————> vadásztársaság, alattvalók

vadásztársaság, alattvalók —————> Stibor vajda

Stibor vajda —————> Beckó

Beckó —————> Stibor vajda

- b) Fogalmazd meg, miben más, és miért lehet más Beckó kapcsolata Stibor vajdával, mint a többi alattvalóé!

---

4. A Vág folyó völgye fölé magasló sziklaszirtre épült Beckó vára. A völgy és a vár két végletet jelképez. Keress a szövegben példákat szélsőséges viselkedésre, eseményre! Például: a víg lakodalomban....

MONDA ... » „Amit raktak délig, leomlott estére”

Kőműves Kelemenné

1. Melyik melléknevek írják le legjobban a ballada hangulatát? Gyűjts össze hármat!

_____

2. a) Olvasd el újra a ballada szövegét, és oldd meg a keresztrejtvényt!

1. A Kőműves Kelemenné műfaja.

4. Ő lát álmot.

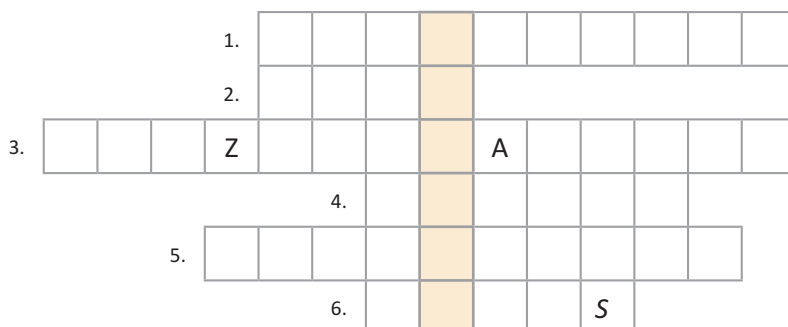
2. Itt áll a vár.

5. Ennyi kőműves építi a várat.

3. A kisfia mellett tőlük vesz még búcsút

6. A vár állandó jelzője.

Kőműves Kelemenné.

b) „Nem vagyok babonás.” Magyarázd meg, mire vonatkozik ez a kifejezés!

_____

c) Milyen babona szerepel ebben a balladában?

_____

3. Állítsd sorrendbe a szereplőket aszerint, hogy mikor jelennek meg a történetben! Foglald össze szereplőnként egy-két mondatban, hogy milyen esemény kötődik a megjelenéséhez!

kocsis

_____

Kőműves Kelemen

_____

a tizenkét kőműves

_____

a kisfiú

_____

Kőműves Kelemenné

_____

Rózsa Sándor Bársony lovát nyergeli

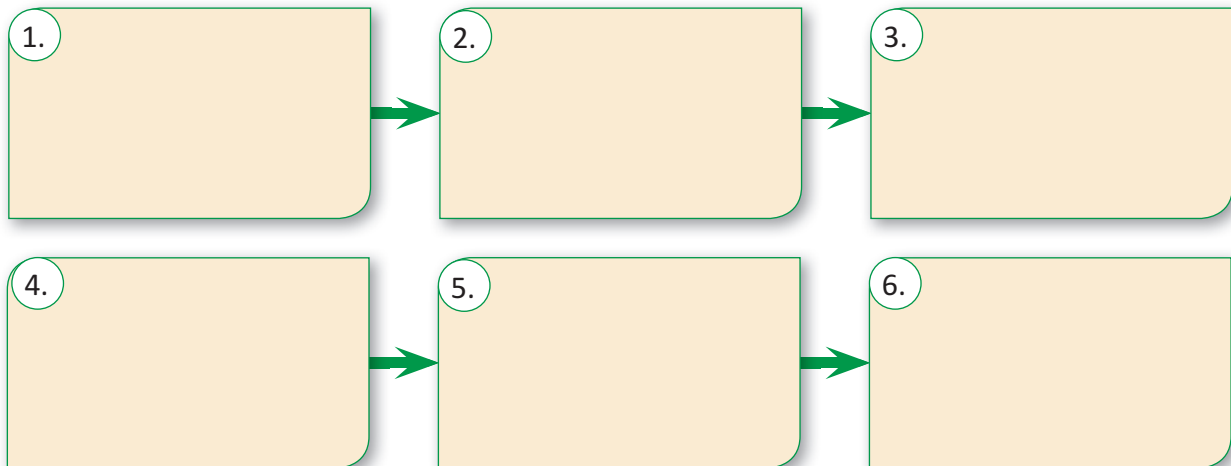
1. a) Olvasd el figyelmesen a tankönyv 38. oldalán található körözési hirdetményt, majd válogasd szét aszerint a személyleírás elemeit, hogy azok segítik-e az azonosítást, vagy nem járulnak hozzá különösebben!

Segít	Nem segít

- b) Nézz utána, hogy mekkora értéket képviselt a körözés kiadása idején 10 000 pengő forint!

- c) Rajzold meg a füzetedbe Rózsa Sándor arcképét a személyleírás alapján!

2. Készítsd el a ballada cselekményvázlatát! Foglald össze egy-egy mondatban minden versszak tartalmát, és írd be megoldásaidat az ábrába!

3. a) Bizonyítsd be, hogy a *Rózsa Sándor Bársony lovát nyergeli* műfaja ballada! Keres legalább három érvet az állítás igazolására!

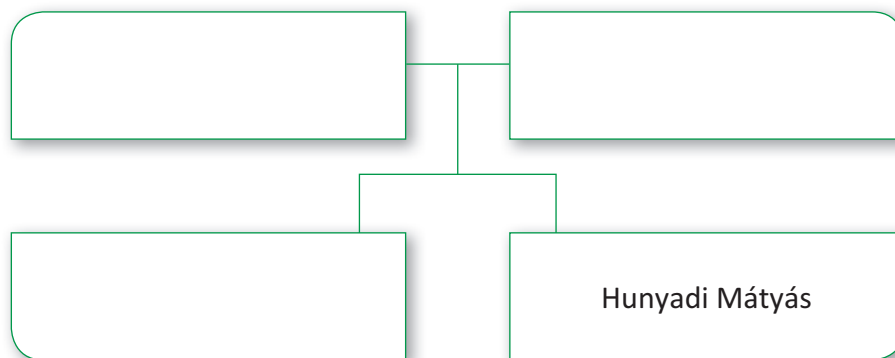
- b) Fogalmazd meg az olvasott mű alapján, hogy milyen témákat dolgoz fel egy betyárballada!

MONDA ... » „Hét nap elegendő”

Arany János: Mátyás anyja

1. Nézz utána a vers történelmi hátterének!

a) Egészítsd ki a Hunyadiak családfáját!

b) Miért raboskodott Mátyás Prágában?

---

c) Mennyi lehetett az út lóháton Buda és Prága között?

---

2. Hogyan tagolhatnánk a költeményt?

a) Egészítsd ki, milyen részekből áll a vers:

bevezetés – _____ – a megbízatás – _____

– a holló üldözése – _____

b) Különítsd el a versben a levél szövegét! Melyik versszakok tartalmazzák azt?

---

c) Írd le röviden, saját szavaiddal a levelet!

---

3. Meséljétek el a történetet

a) Mátyás király,

b) a holló,

c) egy udvari cseléd szemszögéből!

4. a) Vizsgáld meg a strófák szerkezetét, rímelését!

„»Viszem én,
Viszem én,
Hét nap elegendő.«
»Szerelmes
Szívemnek
Hét egész esztendő!«”

b) Milyen a strófa rímképlete? _____
Számold meg az egyes sorok szótagszámát!

5. Húzd alá az ellentétpárok közül azt, amelyik a ballada műfajának jellemzője! A táblázat üres részébe írd példát a *Mátyás anyja* című versből! Akár szó szerint is idézhetsz.

laza cselekmény	sűrített cselekmény	
tragikus befejezés	boldog végkifejlet	
ismétlések	nincsenek ismétlések	
túlzott részletesség	elhallgatás	

6. A régi családok büszkén viselték a címereiket. Nemcsak a gyakorlatban azonosították ezzel magukat, hanem kifejezték vele értékeiket, eredetüket, azt, hogy valójában milyenek szeretnének lenni. Itt láthatod a Hunyadi-család címerét. Foglald össze röviden, mit fejez ki számodra! Tervezz te is címet magadnak!

MONDA ... » „Emléke sír a lanton még”

Arany János: A walesi bárdok

1. A ballada tartalmilag három fő egységre tagolható, amelyek formailag is elkülönülnek. Határold el a három részt, és írd le az első soraikat! Írd melléjük, hogy milyen helyszíneken játszódnak!

I. _____

_____

_____

II. _____

_____

_____

III. _____

_____

_____

2. a) Kik szólalnak meg a versben? Írd be őket a buborékokba!

- b) Gyűjts ismétlődő megszólalásokat a balladából, és írd be őket az ábrába! Kösd össze a példákat az a) részben felsorolt szereplők közül azzal, akitől származnak! Az egyik ismétlődő részlet több szereplőhöz is köthető.

c) Mi a szerepük az ismétléseknek, és milyen hatást váltanak ki?

---

3. A történetben három bárdot, három különböző típusú költőt ismerhetünk meg közelebbről. Jellemezd őket rövid énekeik alapján!

1. bárd	
2. bárd	
3. bárd	

4. a) Hogyan változik a király hangulata, lelkiállapota a ballada során?

Mit tudunk meg az ő tragédiájáról a vers végén?

- b) Hogyan mutatja be a vers a walesi népet? Milyen megjegyzésekből tudjuk meg, hogy a király leigázta őket?

---

5. Keress a versben példát az alábbiakra!

- alliteráció: _____
- belső rím: _____
- hangutánzó szavak: _____
- hasonlat: _____

6. Csoportokban alkossatok három-három állóképet a történetről! A megjelenített állóképbe a nézők közül egy besétálhat, és akit megérint, annak meg kell szólalnia a szerepének megfelelően. A többiek feladata, hogy kitalálják, melyik jelenetet mutatjátok be. Fontos az is, hogy akár mindannyian be tudjatok kapcsolódni a jelenetbe egy-egy mondattal. Beszéljétek meg a jelenetek után, hogy mit tudtatok felhasználni a versből, és mi volt az, amit önállóan találtatok ki!

MONDA ... » „Hol vagyon a süveded?”

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi (részlet)

1. Igazak vagy hamisak-e az alábbi állítások? Tegyé! x-et a megfelelő helyre!

	Igaz	Hamis
A <i>Lúdas Matyi</i> műfaja történelmi témájú műballada.		
A műben számos népmesei motívumot fedezhetünk fel.		
Döbrögi közvetlen, barátságos természetű ember.		
Matyit sokat szidja édesanyja.		
A mű története régóta ismert, úgynevezett vándortéma.		
A szövegben nagy jelentősége van a hetes számnak.		

2. a) A mű „nyers-nyakas” fiúként emlegeti Matyit. Magyarázd meg, milyen az az ember, akinek nyers a modora és nyakasan viselkedik!

nyers: _____

nyakas: _____

b) Bizonyítsd a szövegből vett példákkal, hogy igazak Matyira a fenti jelzők!

---

c) A történet elején milyennek ismerjük meg Matyit? Fogalmazd meg, hogyan viselkedik a vásár előtt, és hogyan a vásáron! Mi a különbség?

---

3. Már az első levonásból is érzékelhető, hogy az emberek engedelmeskednek Döbrögi szavának. Gyűjtsd össze, mi biztosítja az uraság hatalmát!

---

4. Beszéljétek meg, miért neveti ki Matyit a vásári sokaság a Döbröginek szóló figyelmeztetés után!

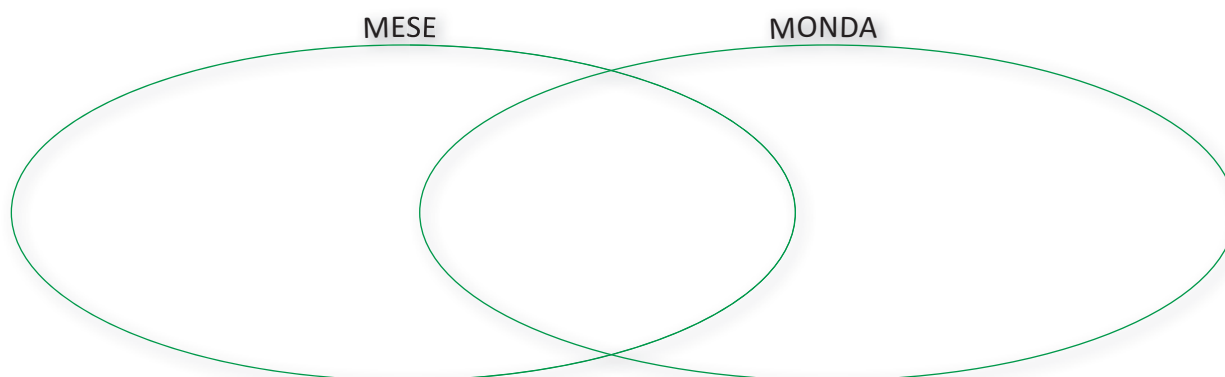
1. a) Írd be a táblázat megfelelő helyére az alábbi szereplőket, műcímeket és műfajokat! Ügyelj arra, hogy néhány helyre több megoldás is kerülhet!

történeti monda, *A walesi bárdok*, rege, elbeszélő költemény, Rózsa Sándor, *Mátyás anyja*, eredetmonda, Enéh, Botond, *Lúdas Matyi*, zsandárok, *Beckó vára*, Cicke, betyárballada, Kőmíves Kelemen, *Botond*, Edward király, *Rózsa Sándor Bársony lovát nyergeli*, kocsis, Szilágyi Örsébet, népballada, Stibor vajda, *Rege a csodaszarvasról*, történelmi témájú műballada, Döbrögi

Szereplők	A mű címe	Műfaj
Hunor		
		helyi monda
	<i>Kőmíves Kelemenné</i>	
		románcos ballada
Montgomery		
		elbeszélő költemény

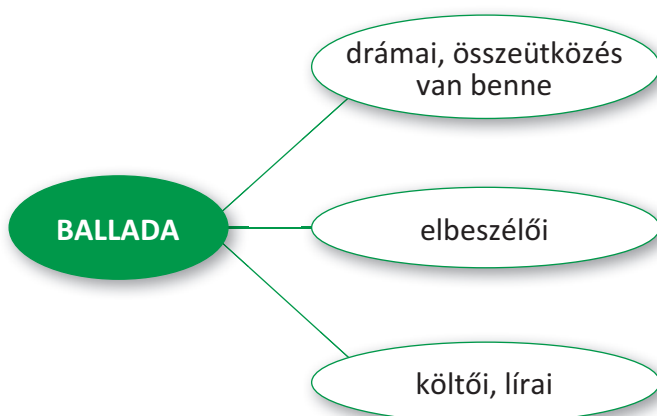
- b) Ahol ismert a mű szerzője, írd oda a nevét a cím mellé!
- c) Fogalmazzatok meg egy-egy mondatban, hogy kik a feladatban felsorolt szereplők, és milyen események kötődnek a nevükhöz!

2. Írd be az ábrába a mese és a monda jellemzőit úgy, hogy a közös tulajdonságok a középső részbe kerüljenek!

3. A ballada az irodalmi művek mindegyik nagy csoportjából hordoz elemeket.

a) Bizonyítsd egy-egy idézettel, példával a tanult Arany-balladákból, hogy a fenti állítás igaz, a ballada mindhárom műnemhez kapcsolódik!

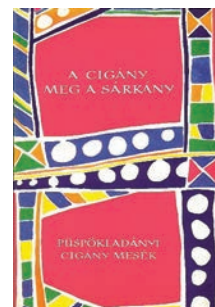
b) Gyűjtsd ki az olvasott balladákból azokat a szereplőket, akik nem kitaláltak, hanem valaha élt, tényleges történelmi személyek!

---

4. Olvasd el a *Püspökladány anno* internetes oldalon található történetet a Csenki testvérek diákkoráról (<http://puspokladanyanno.hu/category/arckepcsarnok/neves-ladanyiak/csenki-sandor/>)! Mondd el társaidnak, hogyan kezdett cigány nyelven tanulni Csenki Imre, és miként jutottak el bátyjával a cigány népballadák és mesék kutatásához! Milyen élményeik és tapasztalataik voltak? Miért találsz értékesnek az ilyen típusú gyűjtőmunkát? Te milyen területen kutatnál szívesen?

➤ *A cigány meg a sárkány. Püspökladányi cigány mesék* (Európa Könyvkiadó, 1974)

5. A bűn és bűnhődés motívuma hangsúlyos szerepet kap a *Beckó vára*, a *Kőműves Kelemenné* és *A walesi bárdok* című műben is. Foglald össze, hogyan, mely szereplőkhöz kapcsolódva jelenik meg a motívum!

Beckó vára: _____

Kőműves Kelemenné: _____

A walesi bárdok: _____
